

Ваљевска гимназија

АЛМАНАХ
Литерарне секције
„Десанка Максимовић“

Ваљево, 2016.

ИЗДАВАЧ:

Ваљевска гимназија

ГЛАВНИ УРЕДНИЦИ:

Јелена Андрић IV₇

Милена Милисављевић, професор

РЕДАКЦИЈА:

Неда Ликнић IV₇

Јелена Симовић IV₆

Марко Тодоровић IV₆

Немања Шујдовић I₃

Стефан Марјановић VII₁

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИЦИ:

Марија Чулић II₂

Ксенија Селенић II₄

КОРИЦЕ:

Душан Арсенић

КОМПЈУТЕРСКА ОБРАДА ТЕКСТА:

Чланови литерарне секције

Ваљево, јун 2016.

ПОЕЗИЈА

Можда ниси чак ни моје

Би ли нама било лакше
да се нисмо спознали?
Док си било неразумље,
још не било разговетно.

Би ли мени било лакше
да те носим на леђима?

Док те нисам сагледала,
ти си било безоблична
премда мила појава.
Ниси главу ни имало,
нити уста нити очи.
Ниси чуло ни зборило.

Тад си било безопасно.
Тад си било голуждриво,
тад си било још младунче.
Зашто сам те дојила?

Порасло си Небило,
село си ми преко леђа.
Сада имаш своје име,
ретко се одазиваш.

Одрасло у дивљег створа.
Ко ли ми те такво дао?
Сад ме гони ти кроз живот
кад те нисам васпитала.

Можда ниси чак ни моје.
Успут сам те пронашла.
Дуго нам је требало
док се нисмо спознали.

Тад си било сасвим мало.
Нисам те се плашила.
Сада имаш гнев и канџе
и не примаш савете.

Гони ми се, не желим те.
Боље ми без тебе било,
мило си ми, Небило,
али дивљаш повоздан.

Не могу те обуздати,
а не умем да те вежем.
Па те молим, разума ти
Не доручкуј моје срце.

Није био, ал се збио

Јуче леп је био дан.
Дан чини се призван.
Дан мишљу нацртан.
Радостан, развезан
Дан. Топао, мирисан
Дан. Ни жељен ни жељан,

Ишчекиван један дан,
снагом жеље изабран.
Како бити мора, знан
Није био, ал се збио дан.
Три године био сањан
А био за један дан.

Таман се дан савио
У два се круга сабио
Преко ноћи се збио
И није хтео нити је био.

Дан као да изазван,
И би, и оста празан знан
Круг два за нови сањан
Растрзан и разбацан
Жељен још не призван
Дан. Да се деси чекан
Мишљу дан нацртан.
И да буде жут и сунчан
И да се деси леп дан.
Као овај јуче један
Што се збио развезан
Какав још не био дан.

Ја ти љубим мушко тело

Од костију и од зноја,
Уредно ти ребра бројим.

Под ребрима израсла ти
Место плућа два дрвета,

На дрвеће ваздух дишем.

У ваздуху лете птице
Мресте ти се преко лица,
Лице ти у браду обрасло.

Изнад браде две ти усне
Глином да се играју,
Игра да се не прекине.

Глину вадиш испод грла
Испред грла јабука ти,
Без јабуке ја си био.

Специјална похвала на републичком конкурс „Драгомир Брајковић“

Марија Стефановић IV₄

Иза свих стрепњи

Ако ми икада замру трагови,
упамти ме по корацима.
Ако ми икада замру додири,
упамти ме по рукама.
Ако ми икада замре љубав,
заборави ме.

Ти си онај траг
иза свих мојих жеља,
и она жеља
иза свих тражења,
и тражење
иза свих стрепњи.
Зато чекам да дођеш.

Отићи ћемо једном,
заједно или одвојено,
као путници без карата и циља,
без реда возње.
Свеједно да ли ћемо понети
успомене,
јер тамо где идемо нема места за
сећања.
Свеједно да ли ћемо понети
наду,
јер тамо где идемо нема места за
жеље.
Свеједно којом ћемо кренути
стазом,
јер тамо где идемо – сигурно ћу
те чекати.

***Песма награђена на
републичком конкурс у „Мика
Антић“ за најлепшу љубавну
песму***

Нина Станковић III₆

Звезде

Хеј, пријатељу!
Сада, не говори.
Пусти да се звезде сложе.
Нека сложено трепере певајући.
Случајност ствара истинска
дела.
Пусти их нека буду као ти и ја
некад.
Цветала је љубав диригујући
у ноћи боје мастила.

Казивао си ми песме о љубави.
Понављала сам их и памтила.
А била је бујица речи коју многа
слова чине!
Не, не говори.
Ћути!
Гледај звезде.
Дивно трепере и сијају у бескрају.
Гледај како се сада роје изнад
наших глава.
Забораваи себе и нас
у овој празнини названој свет
без врха и дна,
времена и простора.
Забораваи и нас, најзад!
Слободно. Не брини, ја нећу!
Нек ти певајуће и трепереће
звезде буду зрак,
излаз из безизлаза,
песма у тишини,
радосна туга.
Лек за рану!
Иди и забораваи.
И не брини.
Ту су звезде...

Два пара лешника

Дођу та лепа времена кад шљива
обоји сунце.
Онда се појави друга страна јаве,
лепша мисао и ново небо.
Желим да гледам два крупна
лешника
и лик у белини весео.

Док славуји певају и ветар дува,
док лептир дугу крилима
поздравља,
не осећам дух пропале среће.
Живот без циља пада у заборав.
Живи љубав и радост вечна,
због два питома лешника, украса
белог лика.
Таме нема да земљу сакрије.
Јер један загрљај краси младост
и потиरे сумње да нисмо оно
сто смо били.
Два пара лешника
која ходају ка истим надама
као један осмех
који се не плаши ничега.
Више ништа не изгледа тужно и
далеко.
Нити се љубав чини као давна
прошлост у пустињи
заточена.
Нити сам само слово у мору
речи које лете попут муње
чинећи осећања грубим.
Нисам више ни један у низу
облака на небу.
На другој страни јаве
ја сам пет слова која само једном
пару лешника
могу подарити чак седам.
Облак сам ког носи ветар на пут
слободе.
Чудо сам мало, а не њена сенка.
Све дотле док не нестане друга
страна јаве.
Знам да ће срце
као невешти гонич таме
опет клети мрак.

Стари дани ће бити једина
радост,
а љубав ће и даље остати тајна.

Самосвест

Суштину света свако самостално
спознаје.
Срећа, светлост, смех скрећу
свет са странпутице.
Сусрећу свет са слободом
сукобљавајући се са својим
супарницима, странпуташима.
Сећања стварају снове.
Снови су свакодневно, свесно
средство
среће, страха и страсти.
Слобода страда сталним
смиривањем страха.
Слободу скрнави сурово
спутавање страсти.
Слободу сатиру силовите снаге
самоубилачког страха, себичне
страсти суровог света.
Свет сија страхоубијен.
Сустаје страсно спутан.
Слуги срећу, скрива светлост,
склања смех.
Споро, све слабије стреми
слободи.
Слободна свест се сели са
суморног света.
Слободна свест – спас,
свето сазнање, снага.
Свете, само сачувај!

Сачувај слободну свест, смисао
среће.

Сачувај срећу, смисао слободе.

Сачувај слободу, смисао свега!

Бурђина Марић IV₄

Стопама мисли

Да те погледам још увек
стрепим,
а погледи твоји не дају ми
сна,
и поглед скривам од очију
лепих
јер од твојих мира немам ја.

Да ти се осмехнем још увек
стрепим,
а осмеси твоји не дају ми сна,
и осмех скривам од осмеха
лепог
јер од твога мира немам ја.

Да ти се обратим још увек
стрепим,
шапати твоји не дају ми сна,
И глас скривам од гласа лепог
јер од твога мира немам ја.

Луткар

Завежи ми срце на канап,
Па га такво, укроћено, вуци
Црним стопама својих мисли.

Допусти мојој души да се
Слива низ твоје тело,
Те као такво, умири звер
Која ми се превија и режи у
утроби.

Покажи ми како да растурим
Све оне невидљиве мостове,
По којим смо као изгубљене
марионете
Били заробљени у рукама
небеских сила.

Помоли се, пусти да се
Миричним димом ослика мој
лик,
Те га онда ухвати шапатам
прстију
Пре него и он нестане у тмини.

Јелисавета Аџић IV₆

Шанат

Цвет си мали преплашио,
Нож си оштар истопио,
Муку себи прекратио,
Зло највеће удисао.

Оцима невиност моју
прождирао.
Свирепо ћутао,
Смело бежао.

Ти ниси знао,
Љубавне песме не певају
поносни,
Шапућу дуго само они,
као сенка тамни,
сломљени.

Милица Мићућ IV₂

Чувару долине мојих снова

У кући са погледом на пругу
Ти си провела свој век
Радовала си се нашим
доласцима
и била тужна кад смо ти
одлазили.

Сада, када те нема,
сањам све оне дане,
осмехе и сузе.

Видим те
кседиш на тераси загледана
негде,
у нешто, у даљину...

Године ће проћи
Ја ћу и даље долазити

Лице твоје мило више нећу
пољубити
Ни ручице твоје додирнути

Душо моја снена, цвете мој
најцветнији,
знала си да ме пољубиш
и да ми кажеш да ме волиш
иако ниси могла да говориш.

Ко ће сада да ме буди и покрива
ноћу?

Из сна бих се дрзнуо
да ти сад чујем кораке,
у загрљај бих ти полетео

Ниси заслужила да одеш.
Могли смо још уз *Дневник* и
Слагалицу заједно.

Пролазе возови,
чују се како свирају
Више не гледаш на коју
страну одлазе.

Никола Тмушић IV₇

Теби

Свака помисао на тебе буди дане
када се време са тобом
подразумевало,
када си била свакодневица,
када ти је се можда обратити
требало,
али ето, некако се отело.

Не кајем се због својих
поступака,
већ због оног што урадио нисам.
Колико сам хтео да те имам,
толико нисам хтео да те немам.

Да сам био храбрији,
било би другачије,
али маштање прошлост
променити неће.

И ко зна колико бих се
још даље у прошлост вратио,

да коначно нисам схватио
да је прошло наше време.

Хтео бих још много да ти кажем,
али више ни пријатељи нисмо.
Две стране душе смо.
Свака иде својим путем.

Стефан Симић I₃

Сусрет

Сретоше се ...
Да је кога било да плаче,
душе се наше не би среле никад.
Универзум у самоћи слика песме
боље него сликар.
Трагах за погледом твојим.
Бејасмо у тишини сами
живећи као да то нисмо ми.
Сањамо.
Гледамо.
А онда се смејемо...
А кад растанак дође,
схватих било је боље,
боље него што је могло да буде.
Не марим ни за бол.
Скривам га од себе вешто
јер било је као, нешто.

Сећање

Памтим дан кад сретох те,
Пролеће беше заменило лето
Огањ у оку не даде ми мира.

Остадох без даха.

Живот ми удахну.

Без крила летех,

без слуха певах,

без памети писах,

без гласа говорих.

И дођеш тако

тек да ми не даш мира.

Сваки пут

осетим те кад чујем:

„Неки добар класик“.

Удахнем ваздух

и отворим очи

Сањам те...

Осетим те сваки пут кад

попијем чај

прочитам песму

и заспим.

Па и онда си ту.

Извиреш у свакој мојој

мисли и речи.

Плаво и златно

прошета парком.

Седнем на клупу

и чекам те.

Мислим да те волим...

Невена Жујовић I₅

НАГРАЂЕНА ПРОЗА

Стерија – наш савременик

Класицизам се, мада је у српску књижевну средину стигао прилично касно, данашњем читаоцу чини искључиво као реликт историје књижевности. Насупрот устаљеном мишљењу на којем се такав лаички став темељи, класицизам је много више од пуког подражавања античке традиције. Њега треба схватити првенствено као формални оквир у коме су свој стил пронашли велики српски писци, оставивши за собом блистава и сввремена ремек-дела. Тој групи српских писаца припада и Јован Стерија Поповић, који је цео свој живот посветио књижевном раду и подизању културе и морала у махом неписменим српским срединама.

Као прави полихистор свог времена, Стерија нам је оставио богат књижевни опус. У њему проналазимо неколике романе, трагедије, комедије, песме, а из ове временске перспективе може се говорити да су његова дела надживела аутора и како и дан-данас одишу актуелношћу. Можемо закључити да његова дела, иако скоро увек спацијално и темпорално детерминисана, носе у себи оно вечито *сад и овде*.

У својим „веселим позорјима“, како је волео да назива своје комедије, Стерија је извргао руглу бројне мане у ондашњих Срба. Мада су увек били исмејани појединци, ипак је критиковано друштво које је створило такве појединце. Сетимо се *Феме*, прости опанчарке из *Покондирене тикве*. Она, не жалећи новца, жели да подигне свој друштвени статус, те коришћењем накарадног француског језика и подражавањем онога што је видела и чула о свету угледних богаташа, тежи да задобије место на врху лествице друштвеног угледа. У истој драми, исмејана је и куварица која се издаје за дружбеницу ноблеса, као и трговачки шегрт који узима улогу просвећеног филозофа. Читајући *Покондирену тикву*, савремени читалац не може да не уочи сличност између Стеријине помахнитале *Феме* и бројних данашњих познатих људи, чије је једино преимућство новац. Суштински, данашње *Феме* се не разликују много од изворне. Разлика је у неколиким ситницама. Њихов језик не обилује галицизмима и германизмима, али је пун англицизама јер верују да ће тако звучати

образованије. Данашње Феме не носе балске хаљине, али ћете их редовно видети у гардероби познатих светских дизајнера или, ако им је џеп плићи, у њиховим копијама. Нажалост, често им недостаје изграђен стил, па ће ефекат бити, као и код Феме, у најмању руку - трагикомичан. Данашње Феме се не размећу својом појавом на баловима. Њима је згодније да свој раскошан живот покажу на друштвеним мрежама. Бројни су данас и наследници *Свјатозара Розичича*, увек и свуда присутни квазиинтелектуалци. Без презања и трунке гриже савести ће лажирати праву науку или оригиналну уметност само да би се њихов рад допао народним масама, чиме ће, надају се, обезбедити славу и богатство.

Ипак, не бих сву кривицу свалио ни на Стеријине ликове ни на њихове данашње духовне пионире. Сваки појединац жели да буде поштован и вољен, баш као и Фема. Њој је досадио монотон паланачки живот и жели да приграби мало сјаја развијене француске културе. Не можемо је окривити због жеље да улепша свој живот, већ морамо прво окривити друштво у коме владају искривљене вредности. Стерија је кроз свој рад управо имао визију да на забаван начин људима „отвори очи“ и оплемени друштво у коме живи. О томе сведоче и његови забележени цитати. Говорио је: „*Крај мога писма је исправљеније*“, као и: „*Театар је школа где се људи уче*“.

Судећи по овоме, хумор као прва асоцијација на Стерију, мада веома важна, није и основна компонента његовог књижевног стваралаштва. Основе Стеријиног дела су дидактичност и утилитарност. Потврда за то се може наћи у збирци песама *Даворје*, коју је Стерија написао на рубу свог живота. Усамљеном, болесном и разочараном, није му било до хумора, стога су песме из ове збирке задржале само дидактички карактер на рационалистичко-просветитељском идејном језгру. И у случајевима када се у овим песмама не наводе хронолошке одреднице (нпр. *На смрт једног с ума сишавишег*), али и када се наводе (нпр. *Година 1848.*), читаоцу је јасно да оне немају велики значај јер се песме остварују панхронично. Стога, када читамо Стеријину поезију, ако изузмемо архаичност језика, чини нам се да је песник наш савременик и да уочава бројне појаве у савременом друштву излажући своје виђење света.

Песник је преузео на себе тежак задатак да свом народу без улепшавања каже истину. Подсећа нас у песми *Револуција 1848.* да је сва светска злоба последица „глупости, себичности и честољубија“,

док нам у песми *Турци* говори о вечитој немилосрдној макијавелистичкој политици, где се слабији народи беспштедно тлаче. Стерија прави паралелу између најезде Турака међу Србе и освајања Инка под вођством Пизара. Не личи ли данашња неоколонијалистичка политика великих сила управо на такве моралне декаденце? Разлика је само у томе што се данас бирају знатно перфиднија средства. Мач и буздован смениле су економске мере и наметање културних образаца.

Стеријино интензивно доживљавање света довело га је до разочараности и нихилизма. Стихови његове последње песме у збирци под насловом *Надгробје самом себи*, у виду епитафа сведоче о потпуном нихилизму који је завладао песником. Стихови „*Но тело нам ништа, / Ум такође ништа, / Све је, дакле, ништа / Сенка и ништа*“ звуче као да их је написао век касније неки од филозофа егзистенцијализма. Плашим се да ови стихови и данас звуче прилично реалистично јер је нихилизам данас много више уграђен у свест обичног човека. Раније су људи више веровали у Бога, живели у нади о животу после смрти или се духовно хранили идеалима, те на тај начин осмишљавали свој живот. Данас је ситуација измењена. Људи су побољшали свој материјални статус, лакше и брже, не бирајући средства, стижу до зацртаних циљева. Због тога се брзо засите свега губећи способност да у било чему пронађу истинску вредност. Нихилизам је основа за конзумеризам, парадигму друштвеног делања данас.

Тек када узмемо у обзир свевременост целокупног Стеријиног опуса, не искључујући притом све остале позитивне стране његовог лика и дела, можемо закључити да је први српски комедиограф уједно и изврстан књижевни геније.

Прошло је сто шездесет година од смрти овог великана. Сећање на њега је морална обавеза српског народа.

***Прва републичка награда Друштва за српски језик и књижевност
Србије за најуспешнији писмени задатак***

Марко Тодоровић IV₆

Ерос и етос у прози Боре Станковића

Са прозом Борисава Станковића упознао сам се пре коју годину, читајући *Коштану*. О интензитету доживљаја након прочитане драме сведочи и чињеница да се и данас када падне мрак, сетим последњег чина и Коштаниног поетичног вапаја: „Ох! А кад ноћ падне, месечина дође, сан не хвата, око се рашири, снага разигра... шта онда?“ Тада ми се у прози Борисава Станковића првенствено допала опседнутост нагонским делањем човека, опијеност чулним сензацијама, лепотом, либидом. Како сам се тада доста бавио српским реализмом, упоредио сам Станковића са његовим књижевним савременицима. Док су се они са трезвене дистанце бавили махом социјалним и психолошким темама, како то поетика реализма и налаже, Борисав Станковић је у свој опус увео тај, толико значајан, лирски моменат, и једним личним, топлим, људским тоном испричао сагу о патријархалном свету, моралу и свим тајнама које он крије, започевши тиме разоткривање бројних табу-тема. Та иновативност и гравитирање између традиционалног реализма и модерних књижевних струјања, овековечила је Борино име у свим антологијама домаће књижевности.

Два основна мотива у прози Боре Станковића јесу ерос и етос, врло често једно другом супротстављени. Ерос, љубавна магија између мушкарца и жене, као животни покретач, често је био гушен етосом, патријархалном друштвеном праксом у тек ослобођеној и још увек дубоко заосталој јужној Србији. Отуда су све љубавне приче у Бориној прози водиле несрећном завршетку, осуђене на пропаст јер су љубавници углавном из различитог социјалног миљеа, са неприхватљивом разликом у старосној доби, или се на неки други начинprotиве патријархалном устројству и дефиницији љубави. Из тог антагонизма проистиче и трећи значајни мотив Борине прозе – „жал за младост“. И Митке, и Цвета, и Стојан, и хаџи-Тома... жале и пате. Не због физичког здравља и безбрижних дана, колико због тога што своју младост нису искористили онако како су прижељкивали и због чега се осећају као жртве.

Жена је велика инспирација Боре Станковића. У његовим делима пратимо идеализацију женске лепоте. Борина савршена жена је сва од живота, те су у његовој прози чести описи бујних груди, врелих усана, полетног покрета и развученог осмеха. Интересантно је

да овакво виђење женске лепоте много „штрчи“ и предњачи у односу на традиционална схватања. По патријархалним принципима, жена мора да буде чиста, нежна, невина, повучена и срамежљива, а у Бориним делима пак, најизразитији примери женске лепоте су нарцисоидна Софка и Циганка Коштана, чије обрине и раскошно тело може посматрати цела варош. С друге стране, ниједна од њих није укаљала свој образ и обе завређују поштовање: Софка као разборита богаташка кћер, а Коштана као врхунска уметница своје паланке. Читав век после настанка ових књижевних јунакиња, пронађени су пишчеви списи у којима он о женама говори управо као о саживоту чедног и ватреног. Он каже: „Данас ми је сасвим јасно да су девичанско и разблудно, чисто и прљаво (ђаволско) само две стране једног истог... Целовита представа о жени без њих је немогућа“.

За Борино стваралаштво врло су карактеристични за то време запањујући описи сексуалних жеља. Иако није много читао, сматравши да је добро дело продукт искључиво Богом датог књижевног дара, чини се као да је Бора био упознат са делом свог савременика Сигмунда Фројда. Фројдово инсистирање на сексуалности као на прапокретачу свих човекових активности врло је блиско Борином виђењу. Његови књижевни јунаци врло често падају у искушење да учине много тога што је сматрано неморалним или ненормалним. Чак и потпуно природан чин Софкиних ноћних маштања буди у њој осећање кривице и стида. С друге стране, присутне су и много озбиљније и сложеније сексуалне активности, попут родоскрвних веза или садизма у *Нечистој крви*. Овако отворено писање о поменутиим појавама јесте и значајна критика друштва с обзиром на стално истицање да је сексуални блуд био прикриван високим капијама ондашњих богатих кућа. Склони смо закључку да је до честог, али врло добро чуваног, блуда и разврата долазило баш зато што је доста тога у вези с љубављу било прећутно забрањено. Стога су грешили сви они који су икада Бору Станковића карактерисали као порнографског писца. Стотине редова посвећене сексуалности имају много важнију функцију - критику извитоперених поставки и норми патријархалног друштва.

Ма колико некад критиковао филозофију паланке, Бора је немерљиво волео Врање и увек му се враћао. Његова најбоља дела своју инспирацију управо налазе у Врању, у бројним причама из живота тамошњих људи. Индикативно је и да је Бора врхунске

резултате остварио само у сликању Врања. Покушаји да наслика живот Београда завршили су се, по мишљењу критичара, неславно. А живот у Паризу није ни покушавао да наслика. За њега је цео западни свет био сувише умилан, допадљив, сервилан, сав у геометрији и угловима, а у својој суштини неморалан, лицемеран и обездушен. Записао је „Банке су им највећи храмови, а новац једини бог кога познају“. Западном свету, по свему супротно, било је управо његово родно Врање. Са носталгијом се сећао дивљине, непатвореног чувства, бистрог ума необразованог човека, борбе и труда за парче хлеба и неисквареног хабитуса. Сећање на етос старог Врања била је и његова болна рана због чега је године 1924. записао: „Не знају они да са сваком причом један део мене умире“.

Своју љубав према родном граду, Станковић је исказао на још један начин. У српску књижевност увео је говор Врања. Због тога су се многи прави и самопрозвани интелектуалци саблажњавали, исмевали и критиковали тај његов поступак. Време је показало да им је недостајало сензибилитета за прихватање новина. Данас је свима нама јасно да *Коштана* писана на стандардном српском не би никад остварила исте уметничке домете као *Коштана* са свим својим дијалектизмима, архаизмима и локализмима.

У целокупном Борином опусу на преко хиљаду и по страна, пружена нам је поетски обликована социолошка, психолошка и културолошка анализа српске патријархалне варошице. У њој писац наступа као апологета љубави и велики хуманиста, што за његовог живота није било схваћено. Данас се Бора Станковић сматра једним од најбољих домаћих писаца и историјска неправда је превазиђена. Његов лирски реализам је једно од најсветлијих места у српској књижевности модерне.

Прва награда на републичкоом конкурс у „Борино перо“

Марко Тодоровић IV₆

„И нема мене, ал' има љубави моје...“

Миљковићева поезија се бави питањима егзистенције, стваралаштва и вредношћу речи. Форма његових песама је врло тешка за тумачење јер су слике које су представљене сведене на минимум. Док читам, имам осећај да гледам у набацане именице и глаголе, покушавајући да извучем смисао.

Стојим у музеју, гледам у платно на коме је плави правоугаоник и невербално проклињем минимализам. Минимализам није нов концепт. Стар је колико и комуникација. Желимо да пренесемо поруку уз минимум небитних информација и тада избацујемо детаље. Избацивање, као сољење ручка, је ствар укуса. Избаци премало и све постаје рококо и кич. Као лажов који измишља појединости да би у њих уверио свет или себе. Избаци превише и губи се смисао!

Када смисао није јасан, анализа дела постаје исувише повезана са пројекцијом ставова читаоца него са самим делом. Сада би ми неки професионални критичар одговорио оном старом: „Није битно шта је писац хтео да каже.“ Не могу да се сложим са овим ставом! Мој контра-аргумент је врло једноставан и обара претходну тврдњу: Ако није битно шта је писац хтео да каже, тј. не постоји коректна интерпретација дела у ширем смислу, онда можемо произвољну реченицу да интерпретирамо на сваки могући начин. Та реченица онда губи сво значење јер не служи више као средство за пренос информације.

Дакле, уметничко дело треба да буде довољно јасно да могу да створим некакву представу о делу и довољно универзално да могу да пројектујем своје ставове на њега. Хаику поезија то савршено постиже. Кроз три кратка стиха и познавањем пар правила, два критичара могу да изведу потпуно различите закључке, а да основни мотив буде јасан.

Овде долази до тешкоћа при анализи стихова Бранка Миљковића и других неосимболиста. Знаци интерпункције су избачени, род именице и форма глагола се често не слажу, а на први поглед, мотиви су произвољно набацани. Ватра, смрт, ватра, смрт,

име историјске или митске личности, ватра... смрт. Но, ово је ипак случај где „лудило има метод.“

Свака реч је пажљиво постављена као траг од мрвица. Живот и јесте ватра и смрт. Пламен који гори, мења свет и гаси се. А шта онда остаје? Кад ме не буде, шта онда остаје? И нема мене, ал' има љубави моје...

Остаје љубав? За ватром пепео, а за човеком љубав. Оно у шта је уложена та варница, та страст, тај животни елан. То и јесте кључ егзистенцијализма. Смисао у бесмислу. Наша пролазност даје вредност нашим делима после нас.

Ипак, естетика се састоји и од форме, а не само од садржаја. По том питању, ствари су јасне. Свиђа се или не свиђа појединцу. Когнитивни процес који стоји иза таквог суда је комплексан и често га нисмо ни свесни.

„И нема мене, ал' има љубави моје!“ Respect... како реченицу започиње везником и како речи почињу самогласницима и сонантима. Врло је милозвучан овај стих. Имплицира неизбежност смрти, али јој истовремено даје смисао. Једноставан је, а представља одговор на нека од најтежих питања људског рода.

Леп и релативно јасан стих, као да га је од небеса украо...

Награда „Љубица Ножица“ за најбољи писмени задатак ученика Ваљевске гимназије школске 2015/2016.

Кристина Поповић IV₁

Најлепша оловна прича

Са обода Гутенбергове *Кумове сламе* дошла је ова прича. Не зна се када и не зна се зашто. Као треперава комета луталица блеснула је пред мојим очима, а онда се у срце срушила и оставила траг. Из чисте радости, из чисте љубави, ја је препричах сада у белину папира пред собом...

На прастарој Гутенберговој штампарији, која је још увек радила, предано је слагао слова старац седе браде, коже као пергамент и очију

дечачког сјаја и црнопоноћне дубине. Старио је брже од штампарске машине, само су очи у вечност залутале. Колико је само слова оловно тешких бацио у та два црна бездана, а она осташе нетакнута. Све до те ноћи. У два минута до поноћи време је стало. За цео свет, само не за очи старог словослагача. Два чудесна минута била су два једина сведока настанка најлепше љубавне приче. Сто двадесет пута очи старца водиле су његове руке у дрхтавом, мистичном плесу прстију до оловних слова чудесно их слажући у речи, а речи у реченице. Сто двадесет речи, двадесет четири реченице. Тачно у поноћ време настави да тече. Уморни, знојави прсти држали су одштампани папир. Два црна ока погледом вечности пређоше преко папира, задржаше се на дну, као да се потписаше тим погледом над погледима испод приче над причама. А онда згаснуше и несташе под капцима, као оловом заливена. Прсти су већ згужвали хартију и гурали у уста која су се у смрт отварала. Као да је сама смрт наручила најлепшу љубавну причу, а онда је и писца повела са собом.

Тамо, у вароши где снег никада не копни и где је живот уистину чудо, још ради прастара Гутенбергова штампарија. Локалне недељне новине на њој се штампају. Кажу да, у дане када пада најлепши снег, ткан од пахуља неописиве красоте, које су све исте, и у ноћи поларне светлости, ниоткуда у локалном листу освану чудесне речи, тајанствене и благодатне, на љубав миришу и љубављу звоне када се наглас прочитају. Немају ону оловну тежину, тек неподношљиву лакоћу радости живота и вечности саме.

Прва награда на општинском конкурсџ часописа „Акт“

Лука Николић IV₃

Трешње детињства

Моје ноге трче заједно са још десет ногу друге деце. Каменчићи скачу под њима. Идемо да крадемо трешње.

Око нас је мрак, небо без месечине. Једино нам одсјај сијалица кроз прозоре комшијских кућа мало помаже.

Прилазимо улазу пространог травнатог дворишта у чијем се супротном крају скрива разграната трешњица, наш плен, наш мелем.

Корачамо тихо док се трава, спремна за кошење, улеже под нашим шупљим патикма. Власник трешње седи у својој кући у суседном дворишту. Одзвања глас новинарки „Дневника“. Бруји телевизор. Стварно не знам због чега је тај „Дневник“ једна од основних потреба одраслих људи. Ја себе нећу замарати тим досадним догађајима.

„Деда је глуп. Стомаци су нам засигурно пуни!“ „Ћути мангупе, чуће те“, шапућу моји другови.

Јао како се трешње црвене, сјаје као наше очи у мраку. Дечаци повлаче рукаве, изувају патике и кезе се. Ми, девојчице, не смемо да се пењемо на дрво. „Неспособне смо“. Дечаци свашта пичају, али нека их, ипак ми стржаримо. Пењаћу се ја када они не буду били ту.

Падају плодови нама пред ноге. Нежно их купимо. Осећам како ми цепови постају све влажнији. У њима се гњече трешње. Осећај слободе лебди између нас.

Засветли лампица на улазу у суседну кућу. „Ево деде!“

Ноге крећу. Ми се смејемо, тихо. Истрчавамо из дворишта и сакривамо се иза кола. „Јао, фали нам Алекса! Остао је на дрвету“. „Готово је сад. Смотани!“

Деда прилази дрвету. Чкиљи мало. „Има ли кога ту?“ Тишина. „Има ли кога, питам?“ „Нема никога“, одговори самоуверено лопов. „Јао, Алекса“, шуштимо ми. Деда се смеје, па каже: „Нека тако и остане“. А затим, оде.

Чу се тупи звук. Алекса се стропошта на земљу и крете трком из лежећег става. „Човече, ух! Ал’ сам зезнуо деду! Ха?“

Тад шљепну нека шака Алексину главу. „Ћути мангупе. Хајмо на жмурку“.

Прва награда на општинском конкурс у часописа „Акт“

Милица Пантелић I₅

КРАТКЕ

ПРИЧЕ

Књига

Не могу, заиста, ни поред најбоље воље, да се сетим прве књиге коју сам прочитао. Можда је то било у нижим разредима основне школе. У то време и нисам нешто волео да читам, нисам чак ни лектире читао - тражио сам препричане на интернету. Свака књига која је имала више од 50 страница била је огромна књига, коју нико није могао да прочита. Сада, сада је другачије, сада уживам у свакој књизи, поглављу, страни коју процитам.

Ветар

Пљусак тек што је почео. И громови су му се придружили. Сунце се одавно сакрило из облака. Усамљено чека неки ветар, да склони упорне облаке који му склањају поглед на његово дело, његово мило чедо...

(приче инспирисане књигом *Стан без адресе* Михаила Пантића)

Стефан Марјановић VII₁

Кривица

Девет је врата, девет је брава откључавао остарели старац са прегрнутим њебетом преко рамена. Годинама он лута промрзлим улицама Москве. Сваке зиме се упути на своје путовање кроз руска насеља окована ледом, завејана снегом и замагљена димом из

пренасељених делова града. Првим месецима зиме стижу и прве псовке. Стижу ругања бескућнику, шупљих ципела и танушних ногу. Непотребан је. Речи молбе нико не чује.

Тврдица

Ни једне шоље топлог чаја? Броји врата. Хоће да изусти. Гордост узима данак нашој човечности. Без човечности машина смо. Пењи се уз степенице савести, покуцај на још једна врата. Неко отворити хоће.

Луталица

Свако носи делић његове душе на плећима. Тврдичлук прогута капут са тавана. Капут постаде ћебе. Страшну судбину скроји ћебе.

Иван Милинковић П₁

Моне у мислима

Јесен је одувала слатке фантазије лета и Сунчев прах са планете. Лист се отцепио од својих грана допуштајући ветру да га даље носи.

Почиње сазревање у нама и око нас. Понека неизговорена мисао, шапат, пољубац, осећања, снови лутају атмосфером... Дете је постало човек.

У углове улица овог града сакривају се и таложе ведри звуци, кораци, покрети минулог лета. И као што путујући циркус спусти шатор и крене даље, за собом остављајући само сећања и празнину, тако остају пусти и заборављени плочници у диму и магли...

Питам се да ли ће се вратити пређашња живост Чак и када се изгубимо у тишини и самоћи, кад све боје избледе, када нас пресече носталгична мисао, да ли у машти можемо да ослушнемо цвркул птица и оживимо боје неке лепше стварности?

Јесен не обећава много. Све ново што сада видим је апстрактно и нејасно. Боје се мешају, разливају и збуњују ме. Ишчезавам у преливима наранцасте светлости...

Да ли и ви мислите на Монеа? А да ли из даљине чујете звуке доброг цеза?

Соња Стојнић I₃

Постати човек је најтеже

Посматрао сам кроз прозор неку децу и сетио се Балашевићевих речи из песме *Неки нови клинци*. Као да је јуче било, сећам се првог дана када смо кренули у гимназију. Све је било чудно. Стрепња од новог се осећала у ваздуху. Било је ту и подсмеха и несташлука и непристојних речи. Били смо деца радознала, безбрижна и пуна маште. Разредна се борила да постанемо добри људи. И није изгледало да ћемо испунити њена очекивања.

Свако је наставио својим путем, али после неколико година сви из генерације смо се одазвали хуманитарној акцији за наш град. Седео сам у истој клупи као некад и посматрао. Нисам био изненађен кад се као директор гимназије појавио Вељко. Одувек је био вешт говорник и способан у свему. Секретар школе Александра Перих заједно у тиму са Ањом, осмислиле су све како и доликује. Пристизали су као и некад самоуверени и опуштени, али остварени у послу и породици. Насмејан, ведар и вечити заљубљеник, увек искрен и скроман, а сад већ искусан предавач Филозофског факултета, ушетао је мој друг Немања, Шујда. Тик иза директора стајао је Дамјан, али не као његов помоћник, већ као тренер једног успешног клуба. До њега су били и фудбалери Марко и Чола, увек занимљиви са својим фазонима. Мики ме није изненадио. Остварио је своја маштања у планинарењу. Дошли су и наши кошаркаши Матија и Пеки. Иако смо у њега сумњали, он је успео. Стефан је обрадовао нашу децу јер је отворио још један базен који има балон. И Лазар му је помогао око тога, а успут је ловио и капиталце. Како свечаност у гимназији налаже, скуп је отворио Никола, мој друг из клупе. Некад тих дечак, а увек добар, сад је познати виртуоз на виолони.

Од оних несташних девојчица, наше другарице постале су префињене и остварене даме. Неке су наследнице наших професора. Тамара Смолчић је професорка српског, на изненађење професорке Милене. Александра Росић и Ана су професорке немачког. Марија и Мина су познати биолози, док је Николина професорка руског. Дуња Станојевић је остала доследна кошарци, ради као менаџер. У изградњи пројекта *Београд на води* ни мање ни више биле су задужене Соња и Јована Богдановић. Одушевљењу није било краја када сам видео Милицу, Ивану Обрадовић и Јовану Гентић. Некад мирне и повучене, а сад врсни адвокати. А ту су и уметничке душе стигле право са изложбе из Париза и поделиле позивнице у потпису: Вишња, Јована Спасојевић и Јована Урошевић. Угледао сам сада већ познату глумицу Тамару Тимотић у друштву Иване Нешковић која увелико ради за Безбедносно-информативну агенцију. И наравно, моја маленкост, професор хемије и вечити истраживач. Сви смо били ту као некад и без обзира на звања нисмо се променили. Остали смо у души чисти и добри људи. Сви професори су били поносни на нас.

Разредна је често понављала ту истину: „Постати човек је најтеже!“ И ето, мислим да смо бар у мојој машти постали и то. Знам да је поносна на нас као и ја јер срећа је имати такве другове. А у дворишту су стајали неки нови клинци...

Богдан Пантелић I₃

Реч без слике

Речи сам увек био привржен. Често је то јасно и здраворазумски, видљиво и спокојно, али буде тренутака, дође час, временски немерљив, само дође и постоји, сам по себи, узрока нема и последица није – кад љубим речи немиром и стихијом, неразумно, дубином и понором бића свог неприступачног. Као у сну.

Како су ретки и страшни ти снови у којима говорим све језике света и дрхтаво, у заносу месечара, исписујем све речи, изречене и још неизговорене. У сну који се не да запамтити, али знам да сам га сањао, знам по ожилцима на јагодици палца и кажипрста и белега на језику. Догоди се, онда, кад ми се пред очима појави нека необична слика, да ме обузме страх, јер ја у заводљивости боја и линија наслућујем само

лаж, утрне слобода у мени, хипнотишућа дводимензионалност скрнави истину и лепоту. Зато ми не пријају речи. Иако су речи за мене најлепше чудо.

Слика говори више од хиљаду речи. Где то може бити?

Лука Николић IV₃

Крај нечега

Како смо ми, деца из комшилука, имали обичај да се увече скупљамо у неком делу улице играјући жмурке, тако су се ређали догађаји које само детињство може да сашије.

Много пута трчећи док неко броји до сто, наслоњен на бандеру, упали смо у комшијске баште, дворишта, па чак и у туђе шупе.

Захваљујући тој игри, која је тада била сав мој извор знања, а самим ти нешто без чега не могу живети, упознала сам свој крај и посматрала живот одраслих људи.

Игра је трајала док ја једне вечери нисам рекла „не више”. Наиме, док смо се смејали напољу, пас једног дечака почео је да лаје на нешто што је прелазило улицу недалеко од нас.

Притрчали смо сви. Био је то жежић. Ја сам се разнежила.. А пас је само лајао. Марко је затражио лопату. Ја наивац, помислила сам да ће га склонити ван улице. Али не, велики дечак не размишља тако. Лопата је зашла испод жежа, подигла га увис, а затим је уз Маркову подршку, бацила жежа на бетон.

Моје сузе су тада прокључале. Почела сам да вичем на њега, обасипајући га свакаким речима, а и каменчићима. И тада сам рекла „никад више”.

Маркова сестра наљутила се на мене јер сам јој дирала старијег бату, а моја сека се наљутила на њу јер.. па ја сам јој сестра.

И то је био једини пут да сам друштву рекла не и да нисам прешла преко тога. А било је лепо.

Шумска јагодица

Имала сам прабаку. Била је то маћеха мога деде. Брижна, нежна ситна жена. Одгајила је троје туђе деце, и волела их све као и њихове будуће нараштаје. Живела је до свог деведесет и трећег рођендана и сутрадан отишла.

Поклонила ми је ћилим. Црвени, мек рад. Њене руке су га додиривале. Њене руке.. због мене.

Обећала ми је да ће ме научити да плетем. И две недеље пре но што је отишла, а проводила је време са мном, причајући ми о свакаким обичајима и лепим тренуцима, и успут покретала моје руке у којима су биле игле. У моју прешљанку уплетене су њене речи.

Осећали смо сви некакву спокојност тих дана, и ништа није могло да је пормети. Кад год бих се на тренутак удаљила од баке звала би ме да поново седнем крај ње “да причамо”.

Знала је када је човеку потребна љубав. То је једино што је имала, то је и давала. Око ње је све било мирно, приподно.

Брала нам је шумске јагодице. Чак се и лоптом играла са нама, са децом. А месила ми је лепињице. Мале брашњаве лепињице исшечене на плочи од шпорета.

Освојила је деведесет и трећу 31. марта, и сутрадан, 1. априла, отишла. Ипак, не осећа се да је нема. Никакав наговештај да је тако. Оставила нам је сву своју мирноћу и спокојност. Као да дише у облику тога.

На дан вршења обреда природа се сурово понашала. Било је јако хладно, а ветар као да је оживео. Нагађам зашто је то тако било.

Када сам касније ишла да је посетим, понела сам јој букет и венчић белих рада. Шумске јагодице нисам нашла.

Можда је ипак отишла.

Милица Пантелић I₅

Шу су путеви

Тонем у сан, у истом се и будим.

Кутија? Корачам од угла до угла, од угла до угла.. Ту се појављује још људи. Ми корачамо.. Сумрак је у кутији. Несвестица влада. Сада се магли и уједно светли, раздањује се. Шарени се ваздух. Нешто ствара нежну, умирујућу светлост. Њен извор се не види.

Нема више зидова, нема више ивица. Ту су путеви. Мноштво различитих стаза. Куда кренути? Мердевине леже по путићима. Ми корачамо по њима. Пењемо се у равници. Шарени се магла и даље испред нас. Шта то она скрива?

Некакве контуре почеше да се разазнају. Јато риба искочи и поново плусну у воду, разбацујући водене бисере наоколо. Жубор реке прекиде збуњујућу тишину. О, тако су ми кратке ноге, а река је предалеко. А можда зато што и нећу да идем до ње. Окренућу се оној пећини. Зашто је сви заобилазе?

Лијане висе као завесе на њеном улазу. Милују ме док пролазим кроз њих. О, какво дивно пространство крију иза себе! Опрезно газим по травнатом диску који је оивичен високим дрвећем. Овај призор помало подсећа на проћелаву главу мога деде.

Блиста, и опет је ту шаренило. Да, шарени се над ливадом. Осећам мирис јоргована. Мора да ми се привиђа, овде нема ничег сем глатке траве, која је тако мека, као вуна. Могла бих се просути као киша по њој само да је осетим најбоље. Али из тих дланица земље почеше да израњају зечићи, који потрчаше ка живој ограи испред нас. И даље осећам мирис јоргована. Моје ноге почињу да прате зечиће. Видик ми се проширује јер дрвена капија пред нама као да се отвара. Не желим да станем.

Љубичасти бљесак заплускује ми очи. Изгледа да прилаз сваком овом месту, самим тим што траје буди у посмарачу радозналост и још већу нестрпљивост, чежњу.

Као да неко преда мном управо слаже боје, као да слика. Напокон разазнајем стеновити пропланак. Мало напред је литица. Јорговани су ту и снови живе. Прилазим љуљашци која је обешена на

бели Месец. Не допуштам сумњи да ми се увуче кроз ноздрве, него прихватам ведрину неба, по коме пливају пуни бели облаци.

Седам на љуљашку, док осмех и сан и даље живе. Напред, назад.. Поглед ми слеће са литице, па се опет пење на њу. Нигде се не види ништа сем облака, чије нити моје ноге бацају увис. Они пурпурни јорговани су се разблажили и потпуно се стопили са белим пространством, али успављујући мирис је остао. Ја се још увек њишем.

Пакујем овај осећај у кутијицу и дајем осмех Месецу. Склопивши очи, затворила сам кутијицу.

Заспала сам и тад, у тренутку буђења, осетила сам слатку језу.

Милица Пантелић I₅

Ђачка етиџа

Деца су мали људи. Ко то схвати на време, неће се кајати... Често се чује да се ученик запита: „Шта ће то мени у животу?“

А општа култура и информисаност? Радо гледам породичне квизове. Лепо се пријавиш, покажеш колико знаш, победиш и добијеш на пример 90.000 динара као награду. Али није све у новцу. Запамти то!

Шта значи бити ђак? Учити, учити и само учити? Истицати се у било ком погледу? Позитивном или негативном. Штребати или писати пушкице? Питање је сад... Човеков вечити проблем је што одлази из крајности у крајност. Неко ће рећи: „Ни једно ни друго, већ златна средина... Мало ћу учити, мало питати штребера до мене, мало пушкице...“ И то је погрешно.

Школа коју сам уписао је Ваљевска гимназија. Лепа нека школа. Богата историјом. Кад је погледаш или, још боље, уђеш у њу, тачно можеш да осетиш присуство традиције и духа прошлости.

У школи, сем предмета, оцењује се и владање. Штета што се не оцењује и другарство. А фини манири... ?

Чују се разговори:Ђаци више нису ђаци. Сама та реч губи смисао. Докле је дошло, да почну и иронично да се понашају. Магарци у Бечу, магарци из Беча. Ако им смета што се неко труди да их изведе на прави пут, шта раде у школи? Постоји пуно послова које не би волели да раде. Постоје ђаци који су надарени, али шта то вреди

кад су лењи да унапреде свој таленат. Колико су само пута ишли на приватне часове? Довољно да и сами напамет науче лекције о којима појма нису имали.

Школовање је вид уметности. Уметност се развија у корак са друштвом. Али ако друштво иде уназад, онда школовање нема будућност. Школа потиче од грчке речи сколеио (σχολεῖο) што значи слободно време, рекреација. Питајте ученика шта за њега значи реч ШКОЛА!

Немања Шујдовић I₃

Осмех ће спасити свет

Негде у ово доба прошле године дошла је у село. Напољу су облаци сипали кишу.

Две куће испод наше зауставио се непознати аутомобил. Знао цео комшилук, али такав ауто нико није возио. Уосталом, нико није имао толико новца да приушти себи лимузину. Прво што сам уочила била је танана фигура девојке која је стајала поред кола, придржавајући се за капију, окренута леђима. Рекла бих да је то нека сирота мала богаташица, нејака и слабог здравља. То је њима свима заједничко. Воле да их сажалевају и нуткају чајевима. „Госпођице, где сте кренули без кишобрана?!“ глас је прекинуо моју мисао и угледах човека у црном оделу како излеће из кола и трчи са огромним кишобраном, украшеним чипком коју нисам видела ни на хаљинама најбогатијих жена у селу.

„Не може чак ни сама да држи кишобран“, зацоктах у себи. Снажан кикот се проломио кроз плусак и као да се небо разведрило. Продоран весео глас окружио је простор: „Хахаха, забога Петре, какав кишобран? Па како можеш да пропустиш овакав плусак?“ Девојка се

окренула и задела топлином простор који је носила у очима. Весели осмех, раширио се по улици попут крила најлепшег белог лабуда. „Али мадам, прехладићете се, мајка ће Вам се наљутити, молим вас!“ А она као да није марила, почела је да разгледа куће и да се ужурбано окреће, као да јој је свака травка интересантна.

Баш у тренутку кад је требала да уђе у кућу, окренула се и опазила ме. Било ми је непријатно. Нисам желела да помисли да је шпијунирам. Окренула сам се и пожелела да урадим било шта, само некако да побегнем. Није било времена. Дојурила је до мене, сва мокра од кише и осетила сам како ми повлачи руку. То није био нежни стисак који бисте очекивали од тако мајушног девојчурка, него најјачи стисак који је слао енергију свемира кроз целу моју руку. Тргла сам се и погледала је збуњено, потпуно изненађена појавом девојчице која стоји преда мном и има моћ урагана који доноси дугу. Прво ме је озбиљно погледала, а онда ми упутила најискренији осмех који сам у животу видела и јако ме загрлила. Тргла сам се од изненађења, а онда сам загрлила и ја њу. Не знам зашто, али у том трену, као да је то била моја ћерка, моје дете које сам у том тренутку добила и заволела више од свега на свету. Загрљај као да је трајао сатима а онда се одмакла и рекла ми: „Једна тако лепа жена не би смела да буде тако тужна. Госпођо, насмејте се, молим вас“, и отрчала је. Стајала сам на киши док је пљусак испирао моје мисли, а затим дубоко удахнула и отворила улазна врата своје куће. У том тренутку, насмејала сам први пут после годину дана. Пазвала сам своју ћерку са којом пре тога нисам говорила и поново смо се заједно смејале. Поново сам, као раније Поново сам ушла код својих синова и уместо грдње да је соба у хаосу, загрлила сам их из све снаге, као у стара добра времена.

Јелена Симовић IV₆

ЕСЕЈИ

Ричард III – антологија зла

У литератури се наводи да је Виљем Шекспир написао десет историјских драма, које представљају важну степену на његовом путу до врха. Најстарија драма, која је и данас међу најдражим Шекспировим драмама код савремених читалаца, јесте *Ричард III*. Уколико посматрамо његове историјске драме, ова драма представља последњи део тетралогije коју чине и три дела *Хенрија VI*. У њој је смештена крајња фаза „ратова ружа“ (1455-1485) и устоличење династије Тјудор. Међутим, уколико посматрамо развој пишчевог стваралаштва, ова драма представља почетак новог Шекспира, када он полако излази из устаљеног тока развоја своје драме и полази новим путем, остварујући сопствени стил у писању. Ова историјска драма је од почетка била омиљена међу гледаоцима и донела је непремостиву славу Ричарду Бербицу, највећем трагичару у Шекспировој дружини, који је захваљујући улози Ричарда III остао запамћен за сва времена. Остале историјске драме смештене су у тетралогiju по редоследу *Ричард II*, два дела *Хенрија IV* и *Хенри V*.

Разлози због којих је *Ричард III* данас међу најбољим Шекспировим драмама јесте богатство стила и јунака, од којих сваки даје свој лични печат овој драми, било да је убијен пре или касније. Поступци Ричарда Глостера пружају читаоцу истинску слику рата вођеног између кућа Ланкастера и Јорка. Мисли и дела његових поданика и противника помажу заљубљеницима у Шекспирову драму да схвате којим средствима је вођена политика у Енглеској у 15. веку, као и то да нико ни од чега није презао да би остварио своју замисао. Са друге стране, јунакиње ове драме пружају нам веродостојну слику енглеских племкиња које воле и пате. Кроз њихове речи Шекспир плете симболична и обредна значења клетви из енглеског народа, изражавајући на тај начин снагу бола којим одише сломљено женско срце. Ужасавајућу ситуацију у којој се Енглеска налази у другој половини петнаестог века најверније је описао пољски театролог Јан

Кот, аутор дела *Шекспир наш савременик*, које је започео анализом историје, односно истичући личности које су изгубиле живот:

„Краљ Едвард IV – лишио престола Хенрија VI, последњег владара из лозе Ланкастера. Бацио га у Тауер, где су га убила Едвардова браћа, Ричард и војвода од Кларенса. Неколико месеци раније, у бици код Тјуксберија, Ричард је убио јединог сина Хенрија VI. Едвард, принц од Велса, син Едварда IV, касније краљ Едвард V – убијен у том истом Тауеру на Темзи кад му је било дванаест година, по Ричардовој заповести...“

Приликом стварања лика Ричарда Глостера на Шекспира је много утицао Николо Макијавели са својим политичким идејама. „Макијавелистички“ лик је властољубив, интелегентан, снажног карактера, али злурад и притворан. Шекспир је заиста потпуно успео у испуњењу захтева „макијавелистичког“ лика, што се види кроз Глостеров лик од почетка до краја драме. Ричарду Глостеру мањка физичке лепоте, због чега је, како каже у свом монологу којим драма почиње, одлучио да буде зликовац. Он то заиста и јесте, у сваком смислу те речи. Безосећајан, округан, хладан, перфидан, снажна личност која своју јачину црпи из свеколиког зла, не преза ни од чега да би се домогао престола, у чему се заиста огледа Макијавелијева мисао да политика не подлеже етичким принципима.

*„Ал’ ја сам толико огрез’о у крв,
Да се из греха рађа грех, а сузе
Сажалења нема у мом оку.“*

Ричард Глостер може се посматрати као једна „сатанска фигура“, према речима Вилсона Најта, једног од значајних шекспиролога. Он је привремено зло, казна за Енглеску огрезлу у грехе рата, која мора да прође кроз Енглеску да би дошло до спаса и провиђења у лику Хенрија Ричмонда, јер да би се осетило олакшање и спас, мора да се проживи један тежак период, отелотворен у лику Ричарда III.

„Тешко свијету од саблазни! Јер је потребно да дођу саблазни; али тешко оном човјеку кроз кога долази саблазан.“

Јеванђеље по Матеју, 18,7

Ричард III био је краљ две године, од 1483. до 1485, када је погинуо на Босвортском пољу, што је последња битка у чувеном „рату ружа“, вођеном између Јорка и Ланкастера, након чега на престо долази династија Тјудор. Он је био последњи из куће Јорка и у династији Плантагенета. Иако инспирација за истоимену драму Вилјему

Шекспиру, чувеног књижевника не интересује много сама политичка ситуација, већ он кроз њу критикује суровост, убиство и освету са етичког аспекта.

Приликом прославе тристагодишњице Шекспировог рођења, у Српском народном позоришту 1864. године приказана су два одломка из ове драме. Драма у целини први пут изведена је 1898. године у Народном позоришту.

Историјска драма *Ричард III* отелотворила је једну моралну визију, која се састоји у томе да историјским, политичким и друштвеним токовима живота управља етичка свест, која је независна од слободне воље човека, што подразумева да „ко другоме јаму копа, сам у њу упада“ – ко чини зло, сустићи ће га зло. Овај етички аспект чини је универзалном драмом, која никада неће изгубити свог сјаја.

Сара Јовановић IV₅

Како жалим што сан прође, те и ти с њиме...

„Хвала и сну“. И он је живи жар иако је притајена чежња. Само је ботат живот саткан од снова. Пут од сна до јаве пролази кроз бруј песме као велики вртлог. Ми смо покретачи свега. Љубав целива, потврђује наше постојање. Говори ли то и мој Стојан песмом?

Често кажу да су средњошколске љубави најискреније и да се дуго памте. Где год да сам, у мислима ми његов осмех који у мени изазива буру осећања. Када нам се погледи сусретну, немир загосподари. „Али не смем да пуштам на вољу својим осећањима“. Будим се и лежем са мишљу о њему, о нама, о свему што је могло бити. Вече је то када се препустим мислима и машти јер тада и немогуће постаје могуће. Усамљеничка сањарења бујају на месечини. „Слађе је сневати него ли збиљу гледати и гушити се од наврелих осећаја, успомена и тешка, хладна, самотна живота“. Волела бих да га додирнем, да осетим сваки његов откуцај срца. Желим само руком да пређем преко његовог лица, врата, рамена, само да осетим његову кожу под својим прстима, не постоји ништа више што би ми пријало у том тренутку. Али, то је могуће само у сновима. „Да, слађи је сан, сан детињства и младости... сан младости и среће“. Када помислим да нам се путеви ускоро разилазе, обузме ме нека туга. „Ухвати ме страх.

Страх неописан и неисказан, страх од нечега што се у мени буђаше и свега ме поражаваше“. Терам себе на помисао да више ништа неће бити као пре. Свако ће се усмерити на ону стазу која га привидно испуњава. „Оно што је страшније од изгубљене битке јесте свест да је она унапред изгубљена“. Нисам била толико јака да му признам шта осећам јер сам се плашила шта ће након мог тога бити и да ли је право време за то. Мноштво питања ми се свакодневно врзало по глави и постепено ме одвраћало од признања. Живот је чудан, зар не?! У једном тренутку ти се чини да си све схватио и напокон почнеш нешто да планираш, обузме те узбуђење и помислиш да знаш куда идеш, али тада, одједном, стаза скрене и путокази се разиђу. Жалим што мој сан о нама полако пакује кофере. Говори ли то приповедач о мени: „А у њеном гласу осећаше се неко саучешће помешано са задовољством“. Отимају се уздаси. Страхујем и стрепим.

Сви ускоро постајемо лутке које после одигране представе пакују у кутије и одлазе у друго позориште да одиграју исту улогу. Можда тада неки други лутак обрише успомене.

„Опет сам те сневао! Како бих волео да то беше само сан, сан и ништа више. Али хвала и сну“, чујем сетни глас. Од ког митског претка да тражим савет? Пратим месечеву јурење преко чистог неба. Шапућем „молитве од злих духова, напасти, нечисте крви“. Удељујем сваком намернику, божјаку пред црквом, за срећу, за отворене путеве. „Хајде да сневамо“. О чему? О чистоти, о посебности, о песми, о блискости међу људима, о љубавима које трају...

Андрејана Ковачевић IV₅

Шекспир или...?

Један од највећих драматурга у историји енглеске књижевности. Геније. Писац за сва времена. Овакве и сличне епитете можемо пронаћи у свим изворима уколико трагамо о Вилијаму Шекспиру, његовој биографији и уметности. Ако прочитамо или погледамо на сцени барем једно његово дело, биће нам јасно зашто је Шекспир уздигнут до највећих висина и зашто тамо треба и да остане. Виртуоз је и на сцени и у писаној речи. У трећем чину *Хамлета* он

сликовито објашњава осећање мере које писца треба да руководи приликом писања драмског текста и које је, судећи према грандиозним комадима, водило и његово перо. Шекспирове драме, сонети, одсликавају слику друштва у целини. Они проистичу из искуства са којим сваки човек може да се поистовети употпуњујући једну општу идеју.

Много пута до данас, Шекспирово ауторство се порицало уз изговор да он није могао бити тако „пун стручних знања“ и тако надарен човек. Овакве антистратфордске тврдње, о којима су писали различити часописи попут *Њујорк Тајмса* и *Харперса*, потичу од Делије Бејкон. Та Американка била је уверена да су Шекспирове драме дело Френсиса Бејкона и придобила је наклоност значајног броја утицајних људи. Око таквих и сличних теорија испреплетане су бројне приче којима су упорно тражена упоришта у Шекспировим делима. Свакако је чињеница да је Шекспир употребљавао стручне изразе у својим стиховима, међутим нема ниједног поузданог доказа који може да оспори његово знање и изванредно умеће. Његову специфичност карактеришу и провинцијализми којих се никада није одрекао. Колико вероватна уопште може бити претпоставка да он није био онај за ког се издавао? „Само је један човек поседовао одговарајуће околности и таленат да нам подари тако ненадмашна дела, а Вилијам Шекспир из Стратфорда без сумње је био тај човек, ко год да је био“.

Богатство Шекспировог рада које нам је остављено у аманет истражује се из дана у дан и представља потпору епитету који иде уз овог писца, свевремени Шекспир. И увек се пронађе још нешто ново, још нешто непознато. Суштински његов циљ састојао се у стварању драмског текста који ће живети на сцени, а успео је много, много више од тога. Данас, чак и његове најраније драме носе дух универзалног, савременог. Као што су Шекспира разумели они који су га читали пре много времена, тако га разумемо и ми, који га читамо након четиристо година. О томе сведочи чињеница да чак и они који нису прочитали *Ромео и Јулију* знају да је то прича о трагичној љубави двоје младих, да су бројна његова дела екранизована, бројне поштапалице ушле у свакодневни говор, многи мотиви убачени у савремена дела. Датум његовог рођења и смрти слави се као Светски дан књиге. Тумачећи Шекспирова дела бројни глумци су постали велики. Шекспир се провлачи кроз музику, реч, балет...А, да бисмо

постали богатији сазнањима о нама самимa потребно је да читамо Вилијама Шекспира. Посао нам је у многоме олакшао Бил Брајсон, предани истраживач Шекспировог дела.

Андријана Чаратић IV₅

Ново читање Писама из Немачке

Љубомиру П. Ненадовићу, по свему што је радио и како је радио, припада почасно место у нашој култури и књижевности. Цео свој живот посветио је стварању за свој народ и његову слободу. Заувек ће остати упамћен као уредник *Шумадинке*, једног од најранијих и у своје време најслободоумнијих листова српских, зачетник модерног српског стила, један од првих који је својим радом утврдио победу Вукових идеја и као први српски путописац.

Ове године је 190 година од рођења Љубе Ненадовоћа. Опредељујем се да „ново читање“ *Писама из Немачке* упоредим са досадашњим проучавањима и читањима.

Ненадовић је био следбеник просветитељских идеја Доситеја Обрадовића, желећи да просвети народ и да се сачува од заборава, а ту његову жељу преноси Горан Максимовић: „Када куцне последњи час живота, кад тијело буде сахрањено у окриље земље а „дух премили“ када оде у божанско наручје највећа награда за умрлог пјесника биће у томе ако Српчад буду долазили на његов гроб и ако буду свјесна „да ту лежи родољубац“. Највећом наградом види благородне пољупце потомака, који ће учинити да „пјесникова душа заиста живи у рајском насељу“. Како каже професор Душан Иванић „то ће бити и залога вјеровања да просвећивање нараштаја није било узалудно, те да ће науке „мили народ“, тражити и љубити и у својим будућим временима.“ Тај „мили народ“ смо ми, ако нам је Љуба мио.

У *Писмима из Немачке* Ненадовић истиче три битна елемента путовања: облик, намера и циљ кретања. У првом делу путописа не постоји ниједан од тих елемената, док се у другом делу јавља одсуство циља кретања у његовим неусмереним шетањима по околини, у путовању са сапутником кроз немачке вароши и препуштању немачким кочијашима и водичима. „Бесциљност одговара јунаковом осећању равнодушности према околном свету.“ речи су Милана

Миљковића. Најбољи пример инверзије и одсуства мотивације за путовањем јесте путовање ради потраге одговарајућег штапа и погрешног уласка у воз, којим одлазе у варош чије ни име не знају. Љуба је одувек волео да путује и ту љубав индиректно шапуће у овом путопису. Најбитније је то да Љуба уме да прича и да заинтересује својим писмима.

Као главно обележје овог Ненадовићевог путописа може се истаћи шаљиво, али и саркастично критиковање европске цивилизације, јер је у Европи главна врлина интерес. „Људи који траже голу истину први остану голи.“ То показује примером Наполеоновог убиста новинара који има хиљаду језика и кога се плаши више него читавог војног батаљона који ћути. Ненадовић ретко пише о пределима, али се зато опредељује за људе

У *Писмима из Немачке* иронији су подвргнута достигнућа људског духа и стваралаштва, као и општељудско, а посебно туристично интересовање за њих. Бесмисленост обилажења знаменитости се огледа у томе што дух и емоција остају изван нас.

Љубомир П. Ненадовић је волео да путује и читав живот му је једно путовање, а о својим путовањима пише „онако исто као што од пријатеља који се врати са пута волимо слушати о ономе што је на путу видео и доживео.“ У путопису је битно одвојити оно што је путописно, оно што је путописац видео на свом путовању од онога што је субјективно, тј. о чему и на шта је писац мислио. То субјективно је код Љубе ефектно; излагање је забавно и јасно, са циљем да поучи. Али се не обазире много на пределе кроз које пролази, нити нам их дочарава, већ исмева туристе као беспосличаре којима је дуго време. Ненадовић је путовао „искуства и весела свог ради“ и „циљ сваког путовања треба да је наука и искуство“. За Љубу Ненадовића, „путовање, то је највећа и најлепша школа“.

Писма из Немачке заузимају посебно место како у стваралаштву Љубе Ненадовића, тако и у историји српске књижевности. И данас је веома инспиративно за проучавање и нова читања. Садржи карактеристике модерног романа, есејистичке целине, доста хумористичних и апсурдних целина, као и живописних анегдота. Значај писца се огледа и у уношењу своје личности, као и других тема које одступају од путописног жанра. Путопис је, захваљујући способности да унутар жанровских граница интегрише

елементе других књижевних облика, постао предмет интердисциплинарног проучавања.

Ненадовић је више обухватао људску природу, људска културна достигнућа, напредак у друштвеном животу и хуманизацији, а мање пажње посветио природи и историји. У његовом писању је доминантан песимизам.

У затвореном и на отвореном простору приповедач покушава да се ослободи људског приступа. Самоћа, неодложна потреба за њом и тежња самоћи доводи до отуђености како од других, тако и од себе. Путописац је отуђен, али и пун антрополошког песимизма. Налази се у парадоксалној позицији човека који не путује, али верно пише и коментарише, готово исто као да путује.

Радознала природа, духовитост, брига о образовању нације, омогућава Љуби Ненадовићу дуг век у нашој књижевности.

Кристина Мирковић IV₇

Кроз Јужну Србију са Станиславом Краковим

Поред уметничке вредности и лепоте израза, путописи, посматрани са временске дистанце, имају и историјску вредност. У њима се сусрећемо не само са прошлошћу и минулим културама места о којем се говори, већ је и садашњи тренутак у њима одраз историјског и културног тренутка у којем су настали. Као такви, путописи су део историје и постају *путокази* будућем путнику и истраживачу.

Несумњиво велику историјску вредност поседује и путопис Станислава Кракова, југословенског авангардног писца, под називом *Кроз Јужну Србију* из 1926. г. Сам наслов упућује на историју. У време када је овај путопис настао, Јужном, тј. Старом Србијом се називала данашња Република Македонија.

Личност Станислава Кракова припада генерацији повратника из Првог светског рата. Свој први роман *Кроз буру* пише на Солунском фронту, а објављује 1921. године. Следећим романом, објављеним наредне године под називом *Крила*, сврстава се у сам врх ране југословенске међуратне књижевности. Фрагментарност, призори који се смењују муњевитом брзином, осећање разочараности, апсурдност, бесмисао рата и његови ужаси, чији су описи лишени било какве националне патетике, са једне, и разврат у позадини са друге стране – битне су одлике Краковљевог стваралаштва и потпуно нове појаве у нашој књижевности, у коју сличне мотиве уносе Црњански и Васиљев... У периоду који је уследио, Краков објављује у многим угледним југословенским листовима своје приповетке, репортаже, путописе. Опробао се и као филмски стваралац. Годинама је сакупљао експонате за свој приватни музеј. У кућној библиотеци поседовао је око десет хиљада наслова, укључујући и две хиљаде инкунабула. У путописној прози коју је тада објављивао издваја се путопис *Кроз Јужну Србију*.

На самом почетку путописа налазимо опис недељног скопског корзоа који подсећа на ћуприју из Андрићевог романа. *То је цела варош која је изашла у једну улицу, која збијена у гомили шета, оговара, флертује, показује се, загледа, заљубљује се, дрхти, свршава послове, наставља породичне свађе...* – пише путописац – *Сви се познају, сви се јављају, сви се питају и понављају оне устаљене недељне вицеве...*

Током целог путописа, сусрећемо се са различитим културним утицајима, који су се на Балкану смењивали, често уз ратове и освајања, а који у Старој Србији живе заједно. Сусрећемо се са остацима хеленске и римске културе, са ранохришћанским и византијским споменицима, православним манастирима који су настајали под утицајем византијске уметности, или са великим минаретима. Заједничка судбина већине ових споменика се може сажети у једну реченицу аутора путописа: *И пуне су нам шуме, поља и*

клицуре – пише Краков – расипнички разбацаних драгоцености, што пропадају од влаге, сунца и људске глупости, док би их свугде у музејима под стаклом чували. –

Док читамо описе средњовековних фресака које су ремек-дела попут оних у Студеници или Сопоћанима, свеједно је да ли су их сликали средњовековни фрескописци или самоуки мештани, сувише често можемо чути како су преко њих за време Првог светског рата бугарски војници урезивали своја имена, прецртавали имена ктитора, - или како су све остале драгоцености покрадене.

Издвојимо још један призор: У Охриду, *средњовековном југословенском Риму*, како га назива путописац, наилазимо на призоре празника Светог Наума, ученика Ћирила и Методија, ког овде поштују безмало сви мештани, укључујући и локално турско становништво. На тај дан се поред српске заставе, по манастирима могу видети и заставе: албанска и грчка, док се богослужења врше на старословенском, грчком, албанском и румунском језику. Мошти другог, једнако поштованог словенског просветитеља, Климента, у чију част многи Охриђани добијају име, почивају у манастиру који је подигао Албанац Протогон Згур. Попут личности Светог Саве, тако и личности словенских просветитеља превазилазе све верске и националне разлике.

Књижевно дело Станислава Кракова, иако је остало скоро непознато, веома је значајно за боље схватање уметности и историје ових простора....

Марко Параментиић

Мома Димић – путник без милости

Писац Момчило Мома Димић је својим беспрекорним радом заслужио почасну титулу једног од највећих великана српске књижевности. Цео свој живот посветио је путовањима, која су углавном била књижевног карактера. На прва путовања је одлизио ради сусрета са другим писцима, да би тек касније почео да пише путописе. Захваљујући пишчевом богатом путничком искуству, вештом оку и префињеном стилисти читаоци упознају душу многих крајева кроз путописна *остварења Песник и земљотрес, Путник без Милости, Места и одлазак у Неменикуће.*

Дело *Путник без милости* заузима посебно место у стваралаштву Моме Димића, као и у српској књижевности. Садржи карактеристике модерног романа, путописа, есеја, па и мемоара. Писац је високих асоцијативних способности, за кога је путовање као пропињање на прсте. Сем географских и туристичких описа Напуља, Кине, Јерусалима, Рима, Сибира и Неменикућа, путописац поклања пажњу људима, њиховом понашању, физичком изгледу и поступцима. Бавио се културом, обичајима, као и проблемима који су тренутно актуелни у неким местима. Приказивао је добре, али и лоше стране свега што је уочио, доживео и записао.

За Напуљ каже да је то град пацова и лопова, али да и поред тога постоји разлог због кога му се враћа и по други пут. Кина је земља јединаца и људи који воле здравице. Јерусалим је град верника и туриста који ту долазе да се приближе Христу. Рим нам приказује кроз очи једног тринаестогодишњака као град уметности и историје. Сибир је хладан и горд, али да га вреди посетити због безграничне добротe народа. Неменикуће је место његових првих путовања и Моми није потребан ниједан други свет сем тог гостопримљивог села.

Рад и стваралаштво Моме Димића треба да буду неговано и чувани. Више пута гостовао је у Ваљевској гимназији предводећи песнике из целог света који су ходочастили у част наше Десанке Максимовић. Живот и дело Моме Димића водич је кроз земље и градове, али и кроз живот.

Катарина Антић IV₇

Живојин Мишић у Времену смрти између историјског и литерарног

Непријатељ је освојио српску територију; али није освојио наше биће. Ми са собом носимо своје књиге и светиње. Носимо свој дух Ко сме, тај може, ко не зна за страх, тај иде напред!

Живојин Мишић (1855-1921)

У *Времену смрти* Ћосић није пропустио прилику да као романсијер полемише са историјом, њеним протагонистима и митовима који су створени о њој. Отуда мноштво имагинарних јунака

који стоје раме уз раме са историјским ликовима. Рушећи митове о историјским догађајима, укључивањем елемената фикције који им подривају снагу, писац одбацује аутентичност историјских истина и прича у којима се само величају јунаци и победе. Милан Радуловић истиче да су неки критичари наслутили да је овај роман постао средишња епизода велике поетске историје српског народа коју је писац замислио и коју ће постепено исписивати. Слика овог рата, како он наводи, живља је и дубља од оне која је створена у званичној историографији, документима и усменим предањима о људима и догађајима у једном великом историјском тренутку.

У своју причу писац је уткао историјске личности тог времена заогрћући је плаштом историје. Ликови Николе Пашића, војводе Мишића, Путника, Александра Карађорђевића, Поћорека, Надежде Петровић нису само портрети галерије историјских ликова, већ дају особену документарност овом роману. Поред писама европских дипломата и владара, која је писац уврстио у овај роман, ови историјски ликови су најчвршћа нит овог књижевног дјела са историјом. Иако овако обликовани историјски ликови сугеришу аутентичност у већем степену и наглашавају историчност самог дела, с друге стране одузимају роману драж неизвесности јер је крај одавно познат.

Војвода Живојин Мишић је историјска личност, али и књижевни лик. Анализа јунака врши се поступком посматрања лика који је остварен у роману. „Књижевни лик не треба посматрати у контексту његове историјске личности. Историјски војвода Мишић не допуњава и не објашњава књижевног, романескног војводу Мишића, као што ни литерарна слика војводе Мишића не може да допуни постојећу историјску слику војводе”.

Према Мишићу, као књижевном лику, Ћосић гаји извесне симпатије. Приказан је као самоуверен, увек намргођен војвода, али и храбар и промишљен. Одважан је, оштроуман, најизразитији представник српског народа. Одлучан је, mudar, искусан војсковођа и скроман командант: „Посматра Мишића како лагано са неком смраченом самоувереношћу излази. Увек самоуверен, увек намргођен. Доноси само извештаје, а ниједан значајан предлог. Када није питан ћути, а када га пита за мишљење оно је наравно, оптимистичко.“

И сам Ћосић је оставио занимљиво сведочанство о својим дилемама које је имао у тренуцима кад је требало описати историјску

личност војводе Мишића. Историја је код Ћосића само повод настанка фикционалног света његових дела. Стварне историјске личности се умећу у њега тако што се тај модел стварности представља као њихов природни амбијент у оквиру аутономног фикционалног света самог романа.

Ћосићев стваралачки приступ Првом светском рату разликују се од свих претходних. Док су остали писци овај рат сагледавали парцијално, само једним делом, изван сопственог стваралачког контекста, Ћосић овај рат и његово време сагледава у контексту индивидуалне и националне историје од краја 19. века па до Другог светског рата. Тиме је роман *Време смрти* само сегмент широке полувековне историје Србије. Посебну драж представља чињеница да су јунаци овог романа проистекли из *Корена*, а настављају романескни живот у *Деобама* и *Времену*.

Живојин Мишић је тип војсковође и ратника, има особине и врлине наших предака: одважност, храброст, оштроумност, па је зато најизразитији представник српског колектива. Оставља утисак увек будног, одлучног, мудрог, искусног, хуманог и нимало субјективног, забринутог, увек суздржаног и скромног команданта који не ратује за победе и славу, већ за живот и опстанак. Народ му је веровао, јер је Живојин Мишић био исти као и они. Мишић храбри, теши, жали, саосећа, пати и воли, јер је свестан да рат воде обични људи, очеви, браћа и домаћини - народ. Када се обраћа војсци говори једноставним језиком својих бораца и сељака. Његова реч је утешна, лековита, препознатљива и блиска. Он воли, поштује и цени своје војнике. Жели да чује шта тај војник мисли, шта му смета, на кога је киван и зашто. У нагону за самоодржањем војвода Мишић је видео могућност трајања и обнове снаге за нове борбе које су предстојале српском народу. Сматрао је да онај ко се бори за свој опстанак сме више и може дуже да трпи од онога који се бори за победу. Мишић је био против југословенског уједињења. Сматрао је да то уједињење желе само политичари и песници, а то није по вољи народа.

Историјски ликови можда и не постоје. Постоје само њихове литерарне пројекције, сведене на доживљај писца, или тумачење историчара на основу неких историјских извора. Ћосић се сигурно, попут ажурног историчара, добро информисао о неким биографским појединостима везаним за ову историјску личност, али је предност ипак дао свом доживљају поменутог јунака, што нам довољно говори

о ауторовом односу не само према Мишићевој историјској личности већ и према осталим историјским јунацима који се јављају у његовим романима.

Радомир Путник је овако оценио свог помоћника и саборца Живојина Мишића: „Пословима рукује опрезно, а изводи их дрско. Има потребну одлучност у стварима где не сме бити колебања. Иако јак индивидуалиста, не искаче из круга делатности док саме прилике на то не изазову. Мишић је велики оптимиста; чак ни у најцрњим приликама не губи веру и наду у побољшање ситуације.“

Позитивна слика Живојина Мишића заједничка је и историји и књижевности јер се у ратним приликама истицао смелим одлукама, оперативним оптимизмом и енергичним спровођењем у живот донетих одлука. Те особине обезбедиле су му завидно место у српској и светској ратној историји.

Никола Тмушић IV-7

Све се креће

Црњански је веровао да се све креће, да са нама иду градови. Матурска екскурзија у Италију била је прилика да се у то и уверимо.

Увек ми је била фасцинантна Венеција. Често се присетим момената када сам са деком полемисала о томе како је уопште могуће да један тако велелепан град могу да држе вековима дрвени стубови. Овај божанствени град смо оставили за сам крај нашег путешствија кроз Италију јер најлепше се оставља за крај. Када би ме неко упитао којом речју бих описала Венецију, изговорила бих без размишљања – савршенство. Заљубљеник сам у старе грађевине којима Венеција изузетно обилује.

Остали градови које смо посетили, изузетни су на свој начин. Фиренца дуго живи у мислима са тргом Сињорија и тргом Дуамо на коме је прелепа катедрала која се винула у небеса. Уске уличице, калдрисане, на моменте су ме подсетиле на наш Тешњар, али заправо све је потпуно другачије. Палата Уфичи чека нови долазак.

Други град на нашој листи обилазака јесте неизоставни Рим, град контраста, град у коме је Гете добио инспирацију за *Римске елџије*, „дитирамбе љубави“. Само спомињање овог имена звучи недостижно и далеко. Град ми се чини огромним. Нови део ме јако подсећа на Београд, а стари део одише ренесансним луксузом, прелепом архитектуром. Посебно сам задивљена велелепним Колосеумом, свакако заштитним знаком читавог Рима. Жалим једино што као група нисмо имали прилику да видимо и унутрашњост ове римске грађевине где су се одржавале гладијаторске игре.

Никако не треба изоставити Болоњу, прави студентски град, миран, без много гужве на улицама. Он је занимљив по много чему: по болоњском систему студирања, пастама, сладоледу, пици... Морам признати да су сладоледи и болоњезе без премца.

Италију ће ме везивати многе успомене, а пре свега што је то била моја матурска екскурзија. Када ћу поново ићи да посетим ове градове, не могу са сигурношћу да тврдим. Свако путовање зависи од наше спремности на једно одрицање зарад нечег другог.

И даље осећам лепоту којом су нас засенила четири италијанска града.

Андрејана Ковачевић IV₅

Мали Принц - гласник разума

Дело „Мали Принц“ писано је једноставним и особеним језиком. Егзиперијеве реченице су „лаке“ за читање с једне стране, а са друге стране њихова суштина је добро скривена, а да би се дело у потпуности разумело неопходно је протумачити све симболе. Тај огроман број симбола и различите везе између њих омогућавају да сваки читалац ово дело доживи на свој начин. Постоји хиљаде ружа, али само једна је ружа Малог Принца. Постоји хиљаде копија Малог Принца, али само једна је читаочева. Оно што је неминовно јесте да ће доћи до буђења осећања код читаоца, јер је једна од особина Егзиперијевог писања у овом делу и спонтаност, која се постиже и тиме што се наратор непосредно обраћа читаоцу, а и сам читалац се лако поистовети са наратором и уђе у директан дијалог са Малим Принцом.

„Мали Принц“ је најједноставнија и најсложенија слика живота. Егзипери је успео да учини оно што је пре њега звучало немогуће. Он је успео да поједностави живот, да награди дечју машту и флексибилно мишљење. Сазнајемо да нас стари путеви не воде до нових одредишта ако их гледамо истим очима.

Од Принчевог цвета смо, између осталог, научили да треба бити стрпљив, прескакати препреке и истрпети неке непрлика да бисмо видели лепоту.

Егзипери нас подсећа да је важно развити добре навике и правилно организовати време. Мали Принц нам говори да не треба да будемо пасивни посматрачи живота јер живот пролази поред печурака. Дечак косе боје житних поља сугерише да треба живети живот достојан човека, а такав је онај живот који живимо пуним плућима, онај живот који је вођен правим вредностима, а не онај који пролази док трагамо за срећом коју већ имамо.

Док је обилазио астероиде, Мали Принц је сретао људе код којих су присутни они облици понашања које код себе треба да искоренимо, а ако још не постоје, да избегнемо њихово усвајање. То је жеља да се неким управља, жеља да се буде предмет обожавања, пристајање да се живи један пасиван живот у круг, потреба да се преброји оно материјално што се сматра за вредно, немогућност одвајања од материјалног...

Лисица, као гласник разума, опомиње да смо одговорни за све оне чији смо пријатељи. Одговорни смо за осећања и размишљања која будимо у другим људима. Лисица, Мали Принц и наратор нас уче да се само срцем добро види и да је суштина углавном сакривена дубоко испод површине. Од њих учимо да је лепота тамо где је нађемо и да је наш поглед на свет оно што даје животу облик. Лепота нашег живота зависи од могућности да чујемо песму чегрка у бунару у ком сунчеви зраци купају воду. Наш је избор да ли ћемо пити „обичну“ воду или воду окупану сунцем.

Роман „Мали Принц“ је један од најважнијих савезника на путовању кроз живот и један од најбољих помагача при усавршавању уметности живљења.

Александра Радојковић IV₇

Читајући Модижана

Мало је писаца који крајевима свог пенкала оживе и подсети на људска страдања вешто се поигравајући са судбинама и осећањима. Такав је Жан Патрик Модижано (1945), добитник Нобелове награде за књижевност 2014. г.

Модижано је мајстор приповедања. Његове речи почивају на историји и сећањима. Продиру у центар емоција са лакоћом и прецизношћу. Кратке реченице које кажу много, једноставност казивања, смелост да прикаже сурову реалност, само су неке од одлика које су Модижанов стил учиниле надалеко познатим и хваљеним. „Дора Брудер“, „У кафеу изгубљене младости“, „Улица мрачних жеља“, „Место за звезду“, „Мала принцеза“ неки су од двадесетак наслова испод којих поносно стоји име нобеловца. Ови романи, најчешће од 150 страна, прочитају се пред ручак или вечеру, како критика у шали каже, дела су која оплемењују заувек.

Искру у сваком читаоцу пале Модижанове мистериозне приче. Терају на размишљање и онда када смо читање одавно завршили. Проверите читајући роман „Мала принцеза“, дело у којем ћерка тражећи давно изгубљену мајку налази смисао живота. Бројни занимљиви сусрети и догађања у стању су да и најсмиренијима

убрзају пулс и толико увуку у радњу да помислимо да нам се она одвија пред властитим очима. Модижано је поштовалац мистерија и велики заговорник прошлости. Многе његове јунаке прогањају демони прошлости, усмеравају их, и не могу да их се реше. Баш о томе говори роман „У кафеу изгубљене младости“ где прошлост и њени ликови могу бити потиснути само одласком у неки бољи свет. И сам Модижано каже да је прошлост важнија од будућности јер нам она показује ко смо и куда треба да идемо.

Квалитет речи на треба да је у складу са темма које ће подићи и ујединити човечанство. Омиљене теме прослављеног нобеловца су оне заувек актуелне и још увек болне, страдања за време Другог светског рата. Модижано нам показује да појединци у роју лешева и уништених снова губе себе и свој идентитет, а од њих остаје само љуштурса особе која животари са сећањем на овај бескрајни кошмар. Дела „У кафеу изгубљене младости“ и „Улица мрачних жеља“ класични су примери страдања духа у периоду када је све венуло.

Уз страдања појединаца, једнако је приметно и истребљивање целих нација и заједница, пошто је друга култура или боја коже означавала карту за пут без повратка. Романи попут „Места за звезду“ уједињују и приближавају народе преко стравичних губитака.

Разлози за читање Модижана су многобројни. За њега је, како је и сам нобеловац рекао у беседи, писање налик музици, претварање обичних људи и сећања у партитуре, Његови романи су заиста „слагалица идентитета“ и заслужују централно место читалачке полице. Верујте Модижану јер „нас све одређује место и време у којем смо рођени.“

Захваљујући изложби коју је организовала Матична библиотека, сазнали смо да Модижано у својим романа помиње нашу земљу. А ако се питате које би вам писце препоручио наобеловац Модижано, знајте да су то: Јетс, Бодлер, Маларме, Балзак, Флобер, Стендал, Дикенс, Толстој, Достојевски...

Александар Степановић IV₅

Краљ Лир – врхунска трагика без круне

Као највећи британски књижевник Шекспир је написао велики број дела. Неоспорива чињеница је да се његове трагедије котирају као најграциознија дела драмске књижевности вековима уназад. „Краљ Лир“, „Магбет“, „Хамлет“ и „Отело“ су по својој основној тематици, начину композиције и стилском изразу веома различите, али се могу поредити врхунском уверљивошћу трагизма и мајсторском сценском изражајношћу. Чак и у таквим поређењима многи аутори неке сцене из „Краља Лира“ сматрају најбољим што је Шекспир написао.

Тумачење овог дела отежано је чињеницом да је порекло „Краља Лира“ келтска, паганска и прехришћанска легенда, обрађивана „у прози и у стиховима педесет до шездесет пута на латинском, француском и енглеском“ а у шеснаестом веку у популарном спису „Огледало за властодршце“ и Спенсеровој поеми „Вилинска краљица“, па чак и играна под насловом „Истинита хроника о краљу Лиру“. Иако име аутора није познато скоро је извесно да је Шекспир то видео на сцени. Са друге стране овог дела седи сам Шекспир, подстакнут лично патњом испитује најдубље поноре људске коби, у неким лошим знамењима времена или савременим догађајима. Међутим, ни ове спекулације извучене из биографије аутора нису довољне да нам колико толико олакшају тумачење а камоли разумевање једног оваквог ремек дела.

Основу радње Шекспир даје већ у првој сцени првог чина – гроф од Глостера има два сина од којих је један ванбрачни, што је сигуран узрок будућег сукоба. Лир је као самовољни владар и тиранин беспоговорно наумио да на себи својствен начин скине стену са својих остарелих плећа и да краљевину подели трима ћеркама, у центиметар једнаким деловима да би се тај потенцијални сукоб сасекао у корену. Једино што он жели је да се његове ћерке изјасне која га највише воли. Семе беспопштедног сукоба посејано је тим питањем. „Јер ја вас преко сваке мере волим“ каже најстарија ћерка Гонерила. „И сматрам да сам једино срећна још у љубави према вашем величанству“ речи су друге ћерке Регане. Кулминација настаје када најмлађа ћерка Корделија каже да Лира воли баш зато што јој је отац. „Мој добри оче, ви сте ме

родили, отхранили ме, волели ме. Ја вам враћам тај дуг ко што је праведно: слушавам вас, волим, поштујем највише.“ Након ових Корделијиних речи, краљ пада у транс беса, очаја и хистерије, псујући и проклињући сопствену ћерку као да је изрод.

Међутим, оно што у причи о краљу Лиру носи најгласнији трагични крешендо је Лирово изненађење након што бива протеран од стране ћерки којима је оставио земљу и тада бива принуђен да се обрати Корделији за помоћ. И наравно, Будала „Богојављенске ноћи“ који ставља на краља ту трагичну ноту као сенку, нешто потамњенију црту своје раскалашне веселости и духовитости. У Лиру је та сенка нарасла у један огроман, црн, фатумски облик и његове духовитости севају као муње и ударају као громови. И поред Лира, Глостера и Будале, све остале личности у драми прерастају преко граница људских особина, иако су само из људских особина изграђене.

Људи ће расправљати о смислу „Лира“ до краја времена, као што ће расправљати о смислу света, јер та су два смисла иста. Једна извесна порука те драме јесте да ништа није извесно. Шекспир нема никакво решење да пружи, али он нам даје нешто много веће. Он је подесио огледало уметности у којем је, са више успеха него ико пре или после њега, ухватио цео живот и сабрао га у једну жестоку и жарку жижу ужаса и лепоте.

Вукашин Вујанац IV₅

Лирска биографија Сање Домазет

Може да живи од даха и мириса месечеве сенке, одевена само у јануар и јоргован. Мирише на јоргован. Њене руке чују најчистију молитву. Руке су оно што одаје праву природу. Све што људска рука даје смртно је, ако није из љубави. Говори оно о чему знају само песници. Спира с душе прашину свакодневног живота.

Предграђе је неког другог света. Живи у Београду, сања Венецију, град који лежи као људски заматак заронен у биљурну, мутну воду, чије променљиво лице углачава свој одраз у милион огледала. Воли Њујорк. У Њујорку су сви усамљени, дакле, нема усамљености, сви су странци, дакле, нико није странац.

У децембру, лежала би уз прозор умотана у чаршаве и гледала како се за окно љубавно лепе нестварне, ведре душе пахуљица, толико нежне и плахе, и да се топе чим се дотакну овог света. Има пријатеље са којима некуда излази сваког првог јануара. Њој живот без игре, не вреди много. Њен је сваки дан, дан када је Бог раширио руке. Њена је душа на клизаљкама поезије. Летос су је звали на пут и није знала да ли жели, али је знала да би требало да путује. За њу је свет самоће и тишине свет мира и светлости. Светлост се служи ћутањем као љубав.

Као звездана прашина са крила два лептира господари мио глас: Цветна азбука, азбука је љубави. Илузије су снага младости. Нема тајанственије земље од земље љубав

*Литерарна секција Ваљевске гимназије
позајмљујући речи и мисли Сање Домазет из књига **Сенке** и **Градови***

БЕСЕДЕ

Култура

Тема: Култура

Наслов: Некултура

Појам културе је невероватно опширан и понекад га је тешко објаснити једном реченицом. Ипак, с друге стране, тај појам је далеко очигледнији и њега ће приметити сваки човек. Међутим, проблем је што је, уместо културе, некултура данас више заступљена.

Друштво је одувек било брзо да осуди оно што је некултурно и неприхватљиво; свако време има своје схватање културе. Замислимо како би изгледало када би се неке врсте понашања и гестова исказале један или два века уназад. Вероватно бисмо за њих служили казну у затвору. А с друге стране, како ћемо ми дочекати нове трендове, фразе и изразе? Можда ћемо их и ми одмах прецртати као некултурне. Управо

због тога појам некултуре може да варира, али једно је сигурно: од када је било културе, било је и некултуре.

Примитивизам и некултура данашњег друштва и људи узела је поприлично маха па се као некаква епидемија проширила у свим сферама па и на окупљањима која се управо карактеришу као „културне манифестације“. Можда је то иронија нашег 21. века, да се на дешавањима културног значаја појављују карикатуре које су далеко од пристојног понашања и добрих манира. Можда би савремени човек, који верује у то да ће такве прилике проћи без инцидената у присуству образованих људи са стилем и васпитањем, био схваћен као наиван. То је изгледа болест нашег доба, а сад већ далеко прихваћена, да се готово сматра нормалном. У многим случајевима, проћи ће без икаквих последица. Професори који псују на часу или учествују у одељењским провокацијама биће окарактерисани као „кул“ од стране младих, група тинејџера ће се фотографисати у цркви јер су креативни, а неки ће играти игрице на телефону на свечаном предавању јер га не сматрају довољно занимљивим.

Да, људи су одувек били наклоњени некултури без неког јасног разлога, али чини се да се таква понашања ипак могу боље повезати са данашњом, модерном ситуацијом.

Да ли је то до нашег одрастања? Можда до окружења? Или ипак због неискуства? Или до једноставне људске потребе да нешто исмеје? То се може проучавати из разних аспеката, али оно што је сигурно јесте да некултура постаје неизбежна појава на коју се често једно око затвара!

Прогледајмо!

Даница Јовановић IV₄

Морал

Тема: Морал

Наслов: Морал је релативна категорија

Морал се дефинише као облик друштвене свести, као скуп правила по којима сваки човек мора да поступа. Међутим, да ли се ова правила односе на сваког појединца без обзира на место или време у ком живи? Заправо, моралне вредности су релативне и склоне променама кроз различита друштва и периоде.

Филозофија нас кроз етику учи да је потребно ускладити своје потребе са потребама других и да су као решење формирана правила људског понашања. Са друге стране, историја нас учи да су различита друштва у различитим периодима имала потпуно различите моралне вредности. Појам морала се мењао кроз време и различите друштвене заједнице. Може се рећи да је слична ситуација и у савременом добу. Као што је познато, и данас постоје разна племена канибала у свету. На пример, племе Короваји са Нове Гвинеје и даље негује своје обичаје канибализма. Овакав акт би се свакако дочекао са огромним шоком и највећом казном у, на пример, било којој земљи Европе. Стога се може посумњати у саму поузданост морала. Шта то нама гарантује да данашње норме неће бити замењене потпуно другачијим у блиској или даљој будућности? Ми не можемо знати да оно што се данас сматра прихватљивим неће бити друштвено или законски кажњиво за неколико година, деценија или векова. И на крају, како се објашњава да оно што је непримерено у једној заједници, у другој је сасвим уобичајена ствар? Да ли уопште можемо осудити нечије виђење морала као погрешно и како да знамо које од њих је исправно? Поставља се и питање да ли морал у својој првобитној природи уопште постоји или су то само правне обавезе исписане у виду закона који људи плаше да прекрше. По Сигмунду Фројду, усвајање моралних норми које друштво прописује је готово немогуће управо због оне нагонске и импулсивне стране људске природе.

Људска психа очигледно има потешкоће да прихвати правила која јој друштво налаже. Иако живе под истим окриљем схватања морала, људи имају сасвим другачија виђења истог. Ако један човек осуди нешто као неморално, други може навести аргументе супротно томе.

Моралне вредности нису универзалне и нису сталне, једино што је сигурно су њихове промене. Замислите да једнога дана за нешто што сте рекли или урадили добијете награду, а следећег дана казну!

Најједноставније је: будите доследни!

Уна Ђермановић IV₄

П О Е З И Ј А.....	3
Марија Стефановић IV ₄	4
Нина Станковић III ₆	5
Ђурђина Марић IV ₄	7
Јелисавета Ацић IV ₆	7
Милица Мићић IV ₂	8
Никола Тмушић IV ₇	8
Стефан Симић I ₃	9
Невена Жујовић I ₅	10
НАГРАЂЕНА П Р О З А.....	11
Марко Тодоровић IV ₆	13
Марко Тодоровић IV ₆	16
Кристина Поповић IV ₁	18
Лука Николић IV ₃	19
Милица Пантелић I ₅	20
КРАТКЕ ПРИЧЕ.....	21
Стефан Марјановић VII ₁	21
Иван Милинковић II ₁	22
Соња Стојнић I ₃	23
Богдан Пантелић I ₃	24
Лука Николић IV ₃	25
Милица Пантелић I ₅	26
Милица Пантелић I ₅	28
Немања Шујдовић I ₃	29
Јелена Симовић IV ₆	30
Е С Е Ј И.....	31
Сара Јовановић IV ₅	33
Андријана Ковачевић IV ₅	34
Андријана Чарапић IV ₅	36
Кристина Мирковић IV ₇	38
Марко Параментић.....	40
Катарина Антић IV ₇	41
Никола Тмушић IV ₇	44
Андријана Ковачевић IV ₅	45

Александра Радојковић IV ₇	47
Александар Степановић IV ₅	48
Вукашин Вујанац IV ₅	50
Литерарна секција Ваљевске гимназије	51
БЕСЕДЕ	51
Даница Јовановић IV ₄	51
Уна Ђермановић IV ₄	54